

PÄIVÄRINTEEN KEUHKOVAMMAYHDISTYS r.y

KATSAUS YHDISTYKSEN TOIMINTAAN 1944-1994

Haukiputaalla syyskuussa 1994

Ossi Hanhela

**lähteet: yhd. 40-vuotishistoriikki, Maija-Liisa Bäckström
: pöytäkirjat ja toimintakertomukset
: katsaus hengityselinsairauksiin, Timo Keistinen
: johtokunnan jäsenet Aila Väisänen ja Unto Kinnunen**

Ihmiskunnan historiassa lääketieteen tehtävänä on taistella ihmisen terveyden puolesta.

Valitettavasti vain, ennenkuin oikeat lääkkeet ja hoitomenetelmät ovat löytyneet, sairaus on saattanut aiheuttaa suurta tuhoa ja kärsimystä. Näin voitaneen todeta tuberkuloosinkin kohdalla.

Vielä 1950- luvun puolivälissä maassamme sairastui tuberkuloosiin n. 10 000 henkilöä ja vuosittain kuoli n. 2 000 henkilöä.

Tuberkuloosin vastustamistyö Suomessa alkoi hiukan ennen vuosisadan vaihdetta. Ensimmäiset valtion tukea saavat parantolat valmistuivat 1903 ja ensimmäinen tuberkuloositoimisto avattiin Helsingissä 1904.

Sitä ennen oli keski-Euroopassa, lähinnä Saksassa, ryhdytty jo 1800- luvun puolivälissä korkeille paikoille, harju- ja vuorimaisemiin perustamaan parantoloita keuhkotautisia varten.

Keuhkovammaliitto ja sen jäsenyhdistykset ovat aina olleet "etulinjassa" tuberkuloosin ja muiden hengityselinsairauksien vastustamistyössä.

Yksi tällaisista yhdistyksistä on nyt juhliva Päivärinteen Keuhkovammayhdistys, jolla sairaalayhdistyksenä on ollut aitiopaikka tehdä työtä sairastuneiden lähimmäisten hyväksi.

Perustaminen

Päivärinteen Keuhkovammayhdistyksen toiminta on näihin päiviin saakka kiinteästi kuulunut Päivärinteen parantolaan ja sittemmin Päivärinteen sairaalan vaikutuspiiriin.

Niin suuri oli hätä aikanaan potilaille päästä hoitoa saamaan, että suomussalmelainen emäntä Mandi Räisänenkin saapui Päivärinteelle neljä päivää ennen ensimmäistä potilaaksi-ilmoittautumispäivää, joka oli 12.4.1932.

Päivärinteen yhdistyksen perustamisen juuret juontavat sairaalan sisällä alkuvuosista alkaen toimineen huvitoimikunnan työlle. Tämä potilaiden keskuudesta valittu toimikunta järjesti illanviettoja, toimitti omaa lehteä, järjesti retkiä ja muuta, lähinnä viihteellistä toimintaa potilaiden keskuudessa.

Järjestäytymisasiä oli koko ajan hautumassa, jota sitten sota-aika jarrutti, kun huvitoimikunta ja koko potilastoiminta loppui v. -39 talvisodan puhjettua.

Parantola toimi talvisodan aikana sotasairaalana 25 päivään heinäkuuta 1940. Tänä aikana vain kahdella osastolla talon yläkerroksissa oli 100 sairaansijaa tuberkuloosipotilaita varten. Valitavana ja jatkosodan aikana ei sairaalassa ollut sotapotilaita.

Huvitoimikunta aloittikin toiminnan uudelleen kesällä 1940. Siitä ei ole tietoa oliko Päivärinteeltä edustusta Kiljavalla, kun 25 päivänä toukokuuta 1941 valtakunnallinen tuberkuloosipotilaiden liitto (Keuhkovammaliitto) perustettiin. Kiljavan kokouksen pöytäkirjoista tosin käy selville, että osanottajia oli 22 parantolasta, joten on mahdollista, että myös Päivärinteen potilaiden edustus on ollut paikalla.

Jatkosodan päättymisen aikoihin 23.9.1944 pidettiin sitten Päivärinteellä potilaiden kokous, jossa päätettiin, että Päivärinteelle perustettaisiin potilasyhdistys joka olisi Tuberkuloosipotilaiden liiton jäsenyhdistys. Puheenjohtajaksi valittiin kokouksen avaaja Niilo Niemelä, varapuheenjohtajaksi Sirkka Lähetkangas ja sihteeriksi Margit Hietala. Uuden yhdistyksen rekisteröinti saatiin kuntoon 16.1.1945.

Vaikka ensimmäiset säännöt ovat kadoksissa, on tiedossa sääntöjen 2§:n sisältö, joka kertoo toiminnan tarkoituksesta seuraavaa:

"Päivärinteen Potilasyhdistyksen tarkoituksena on kehittää, syventää ja ylläpitää Päivärinteen parantolassa hoitoa saavien ja saaneitten välillä toveruuden ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta, toimia heidän siveelliseksi ja aineelliseksi tukemisekseen, helpottaa heidän työnsaantimahdollisuuksiaan, sekä sopivalla valistustyöllä poistaa niitä ennakkoluuloja, joita yhteiskunnassa vallitsee tuberkuloosia sairastavia kohtaan. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys toimii yhdyssiteenä parantolassa olevien ja siellä hoitoa saaneitten potilaitten välillä, toimii parantolan henkisten rientojen edistäjänä, toimii eri hallikuntien yhdyselimenä, järjestää kokous-, esitelmä- ja juhlatilaisuuksia sekä parantolassa, että sen ulkopuolella ja harjoittaa muullakin tavoin suullista ja kirjallista kasvatus- ja valistustyötä ym."

Jäseneksi liittyminen

Ensimmäisissä säilyneissä säännöissä vuodelta 1948 jäseneksi liittymisestä sanotaan, että "yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voi liittyä jokainen Päivärinteen parantolassa hoitoa saanut ja 15 vuotta täyttänyt tuberkuloottinen".

V. 1960 poistettiin kohta "Päivärinteen parantolassa hoitoa saanut" ja tilalle tuli sanat "sen toimialueella asuva". Vuoden 1966 sääntömuutoksessa hyväksyttiin sitten muut hengityselinsairauksiin sairastuneet henkilöt varsinaisiksi jäseniksi.

Yhdistyksen jäsenmäärä on vuosikymmenien aikana ja eri vuosina vaihdellut.

Jäsenten määrä on ollut suhteessa myös potilaspaikkojen määrään ja siihen miten hyvin onnistuttiin saamaan potilaat yhdistyksen jäseniksi. Korkeimmillaan jäsenmäärä oli vuosina 1965-66 jolloin jäseniä oli yli 800 ja alhaisimmillaan 1977, jolloin kirjattiin 102 jäsentä. Tällä hetkellä yhdistyksen jäsenmäärä on 316 jäsentä.

On huomattava se että useimmiten sairaalasta poislähtevät luopuivat Päivärinteen yhdistyksen jäsenyydestä liittyäkseen uudelleen kotipaikkakunnallaan toimivaan yhdistykseen.

Sairaalayhdistyksenä Päivärinteen yhdistyksellä on ollutkin merkittävä vaikutus ja esimerkki, silloin kun maakuntiin on alettu perustaa uusia yhdistyksiä tai potilaan motivoimisena liittyä kotipaikkakunnallaan jo toimivaan yhdistykseen.

Sairaalan sisällä potilaiden hoitomenetelmien kehittyminen ja sitä kautta lyhemmat hoitoajat, sosiaalisen lainsäädännön kehittyminen, keskusjärjestön ohjeet ja muut yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ovat aiheuttaneet sen, että yhdistys on useaan kertaan joutunut tarkistamaan sääntöjä, samoin nimiasia on ollut esillä.

Päivärinteen Potilasyhdistyksestä tuli 1948 Päivärinteen Tuberkuloosiyhdistys, ja 1970 Päivärinteen Tuberkuloosi ja Keuhkovammaiset ja 1977 Päivärinteen Keuhkovammayhdistys. Jälleen tänä päivänä leijunee ilmassa sääntömuutosasia ja uudet nimikysymykset, niin Keuhkovammaliiton kuin yhdistyksienkin kohdalla.

Hallinto

Päivärinteen Potilasyhdistyksen perustavassa kokouksessa 23.9.1944 päätettiin, että yhdistyksen hallinnosta huolehtii puheenjohtaja, 12 varsinaista- ja 6 varajäsentä. Toiminnan alkuvuosina johtokuntaa jouduttiin usein täydentämään kesken kauden. Esimerkiksi v. 1946 oli valintakokouksia viisi kertaa. Usein tapahtuvat henkilövaihdokset hankaloittivat jossain määrin myös asioiden käsittelyä. Toimintakertomusmaininta vuodelta 1968: "Niin myönteinen asia kuin nopea potilasvaihto onkin, sillä on yhdistystoiminnan kannalta haittansa".

Vuosien varrella yhdistyksen puheenjohtajana on toiminut 31 eri henkilöä. Ensimmäinen puheenjohtaja oli Niilo Niemelä. Alkuvuosina puheenjohtajatkin vaihtuivat usein. Ylivoimaisesti pisin toimikausi on ollut legendaarisella Pentti Liikalla, joka oli puheenjohtajana 1963-68 ja 1969-82, yht. 18 vuotta. Unto Kinnusenkin puheenjohtajuus kesti n. 10 vuotta. Tällä hetkellä nuijan varressa on rehtori Olavi Uitto. Sihteerin vaativaa tehtävää on ehtinyt hoitaa peräti 48 eri henkilöä. Tosin viimeiset 18 vuotta hoitovastuu on ollut Aila Väisäsellä. Ailalla onkin ollut erinomainen näköalapaikka hoitaa yhdistyksen asioita, kun hänen työpaikkansa on ollut lähes koko ajan Päivärinteen sairaalan sisällä.

Nykyiseen johtokuntaan Olavi Uiton ja Aila Väisäsen lisäksi kuuluvat: Unto Kinnunen, Pertti Kinnunen, Maritta Syvävirta, Pirkko Könö, Hilikka Partanen, Hilja Parviainen, Liisa Paloniemi, Esa Jämsä, Seppo Mattila, Pirkko Peltola ja Sinikka Petäjäistö.

Edustaminen/Huomionosoitukset

Yhdistyksen johtokunnan jäsenillä on vuosikymmenien aikana ollut lukuisasti erilaisia luottamustoimia myös Keuhkovammaliiton ja sen toimintayksiköiden hallintoelimissä.

Mainittakoon, että tällä hetkellä on edustukset mm. Keuhkovammaliiton liittovaltuustossa, Merikosken alueneuvostossa, Kiinteistö Oy Oulunkoskessa, Muhoksen Vanhustentalo r.y:ssä ja Kiinteistö Oy Vaulujärvässä (Rokua).

Yhdistys on halunnut eri tavoin muistaa niitä henkilöitä, jotka vuosikymmenien aikana ovat pyytettömästi tehneet työtä yhdistyksen hyväksi. Huomionosoitusmuotoina ovat olleet Keuhkovammaliiton ansiomerkit ja standardit. Yhdistys on kutsunut myös muutamia ansioituneita henkilöitä kunniajäsenikseen.

Yhdistyksellä on ollut myös tapana muistaa onnitteluin Keuhkovammaliittoa ja sen toisia jäsenyhdistyksiä niiden merkkipäivinä, samoin kuin kunniajäseniään, entisiä ja nykyisiä puheenjohtajiaan. Tapana oli myös muistaa Päivärinteen sairaalan johtoa ja henkilökuntaa joulutervehdyksillä ja heidän merkkipäivinä.

Talous

Päivärinteen yhdistyksen toiminta on alusta alkaen perustunut vapaaehtoistyön pohjalle, eikä palkallista henkilökuntaa ole ollut kuin liiketoiminnoissa. Näin mahdolliset varat on voitu käyttää jäsenistön ja sairaalan potilaiden virkistys ja huototyöhön. Pääsääntöisin rahoituslähde oli sairaalan sisällä toimiva kahvio.

Oman kioskin perustamisajatukset sairaalan yhteyteen kyivät jo yhdistyksen perustamisvuonna. Tällöin valittiin 6 jäseninen työryhmä asiaa kehittämään.

Kanttiinotoiminnan voidaan katsoa käynnistyneen marraskuussa -47, jolloin hoitovastuu annettiin Pentti Erikssonille.

Alkuaikoina kanttiinin hoitajat vaihtuivat hyvin usein, olivathan he parantolan potilaita.

Vasta Justus Brännkärin myötä kanttiinin hoito vakiintui pitemmäksi ajaksi yksiin käsiin. Justus B hoiti kanttiinia 1954-66 välisen ajan.

Pienestä alusta kanttiini kasvoi merkittäväksi kahvioyrytykseksi, jolla oli huomattava taloudellinen vaikutus yhdistyksen toimintojen rahoittamisessa. Tosin aina ei kahvionkaan tuotto ollut kehuttava ja välillä oli tappiollisiakin vuosia. Toisaalta kahviolla on ollut oma merkityksensä myös potilaiden viihtyvyyden kannalta ja näin yhdistys pyrki pitämään kahviota avoimna vaikeinakin aikoina. Viimeisenä kahvionhoitajana toimi Anneli Manninen vuodesta 1985 sairaalan lopettamiseen saakka.

Jäsentoiminta

Sairaalayhdistyksenä Päivarinteen yhdistys on kiitettävästi ymmärtänyt sen, että potilaan kannalta on välttämätöntä myös henkisen vireyden ja elämänhalun ylläpitäminen. Yhdistys on pyrkinyt etsimään keinoja ja mahdollisuuksia millä potilaan masennusta on voitu vastustaa.

Harrastus- ja opintopiirit, illanvietot, tiedotustilaisuudet, omat lehdet ja tiedotteet, äitienpäivä- ja joulujuhlat, Elämä Voittaa- juhla, retkeilyt ja vierailut ym. tapahtumat ovat kuuluneet yhdistyksen toimintaan. Pyrkimyksenä on ollut huomioida kulloisenkin ajan haasteet, tarpeet ja mahdollisuudet.

Vuonna 1989 yhdistys hankki myös oman lomaosakkeen Rokualta, joka on edullisesti jäsenistön vuokrattavissa.

Toiminnallinen -80 luku

80- luvusta ja varsinkin sen loppupuolesta on valtakunnan talouselämässä käytetty ilmausta "hullut vuodet".

Päivarinteen yhdistyksen historiassa ei ko. ilmausta voitane käyttää, vaikka -80 luku toki oli erittäin vilkasta järjestötoiminnan ja myös vahvan talouden aikaa.

Hyvä aika voitiin myönteisesti hyödyntää jäsenistölle tarjottavina palveluina.

Aktiivisesti osallistuttiin eritoten Keuhkovammaliiton järjestämiin ja tarjoamiin palveluihin, kuten koulutukseen, terveyslomiin, kuntoutuspalveluihin, kalottipäiviin, tiedottamiseen jne. Hyvää yhteistyötä tehtiin myös lähialueen sisaryhdistyksien kanssa, kuin myös oman kunnan alueella toimivien muiden yhteisöjen kanssa. Tärkeänä nähtiin myös saada yhdistyksen edustus Keuhkovammaliiton ja omalla aluekeskusalueella liiton toimintayksiköiden päättäviin elimiin. Kuten aikaisemmin todettiin, vuonna 1989 otettiin käyttöön Rokualta ostettu lomaosake. Osakkeen oston mahdollisti se, että siihen saatiin osarahoitus Raha-automaattiyhdistyksen avustuksena. Oman rahoituksen osuus oli kuitenkin huomattava. Osakeostoon otettu pankkilaina saatiin hoidettua 1991.

Oleellista -80 luvulle oli se, että jäsentoimintaa siirtyi sairaalan sisältä myös sen ulkopuolelle. Myöskään yhdistyksen hallinnossa ei enään ollut potilasjäseniä.

Edelleen muistettiin myös sairaalan potilaita järjestämällä heille viihde- ja virkistyttilaisuuksia, jakamalla osastoille liiton julkaisuja ja julisteita, tilamalla osastoille ja poliklinikalle Silmu-lehteä. Vielä -80 luvulla ostettiin osastoille matkatelevisio ja erilaisia pelejä viihdyttämään potilaita. Yhdistyksen talousyksikköä, sairaalan kahviota, kehitettiin voimakkaasti uusimalla kahviosalin kalustoa ja keittiöpuolen koneita ja laitteita. 80- luvun aikana jäsenmäärä kehittyi tasaista vauhtia. Vuoden 1989 toimintakertomuksessa yhdistyksen johtokunta toteaaakin, että "jo jäsenmäärän kasvu osoittaa, että yhdistystä tarvitaan ja työtä tulee edelleen kehittää".

Taistelumieltä ja uskoa tulevaisuuteen

Lähes joka kansalainen on saanut kokea 90-luvun alkuvuosia koskevan laman seuraamuksista. Erityisen rajusti se on koskettanut pohjois-suomalaisten hengityselinsairaiden- ja reumapotilaiden hoitoa, kun vuoden -93 lopulla päättäjät lauloivat lähtölaulut Päivärinteen sairaalan toiminnalle ja alasajo oli tosiasia. Sairaalayhdistyksenä ja hengityselinsairaiden etujärjestönä Päivärinteen Keuhkovammayhdistyksellä oli erittäin vaikea ymmärtää sairaalan sulkemisajatuksia. Varsinkin, kun sairaalaan oli lähiaikoina uusittu plk-tilat, saatu uusia hoitovälineitä, saatu kuntoutusohjaajan virka, koulutettu astmahoitajia ja koko ajan tehtiin loistavaa tutkimustyötä. Itse toiminta oli siis parasta mahdollista. Myös sairaala itsessään oli taloudellisesti kannattava yksikkö.

Vuosi 1993 oli voimia kysyvää todellista taistelua Päivärinteen puolesta.

Päivärinteen yhdistyksen lisäksi siihen osallistuivat alueen muutkin keuhkovammayhdistykset ja omalla sektorillaan reumapotilaat ja heidän yhdistyksensä. Samalla kun Päivärinteen sairaalan toiminta asteittain hiipui, pieneni myös yhdistyksen ylläpitämän kahvion tuotto.

Vaikka kahvion tulos oli viimeisen vuoden ajan tappiollista, halusi yhdistys "pyörittää" sitä sairaalan loppuun saakka. Se oli palvelua sairaalan viimeisille potilaille. Yhdistyksen hallinnon tuntoja kuvastanee sihteeri Aila Väisäsen vertaus sairaalataistelun häviön jälkeen: "tunnelma oli kuin rankkasateen jäljiltä lakoon piiskatulla viljapellolla. Onneksi poutatuulet alkoivat pian puhallella, vilja nousi pystyyn ja tähkäpääät heiluvat jälleen iloisena".

Edelläoleva kuvastaa sitä, että vammaisyhdistyksen ei takaiskujenkaan jälkeen auta lamaantua ja niin Päivärinteen Keuhkovammayhdistyksen on jälleen uusien haasteiden edessä.

Jos osa toiminnasta 80-luvulla jo suuntautui sairaalan ulkopuolelle, on tulevaisuuden toiminnan painopisteet kaikilta osin oman kunnan jäsenistön piirissä.

Lopuksi haluamme liittää tähän yhdistyskatsaukseen lyhyen yhteenvedon hengityselinsairauksien nykytilanteesta. Näkymät kaikilta osin eivät ole kovin valoisia ja edessä päin on, ei yksistään sairauksien hoidon alueella, vaan myöskin vammaisyhdistyksillä paljon tekemätöntä työtä.

- Astma-diaknoosi on n. 150 000 suomalaisella ja mikäli kasvusuunta jatkuu nykyisellään saattaa sairastuneiden määrä vuoteen 2000 mennessä olla 60% suurempi kuin nyt
- Krooninen keuhkokatarrri aiheuttaa Suomessa vuosittain keskimäärin 130 000 hoitopäivää. Ikärakenteen muuttuminen ja vanhusten määrän lisääntyminen tulee johtamaan sairauden merkityksen korostumiseen
- Keuhkosityö on tupakoinnin vähentymisen kautta erityisesti miehillä johtanut sairauden esiintyvyyden hitaaseen vähenemiseen. Esiintyvyyden suhteen Oulun lääni on mustinta aluetta ja myönteistä kehitystä on täällä nähty vasta muutaman vuoden ajan. Naisten keuhkosityön määrä on sen sijaan nousussa

- Homepölykeuhkosairautta on valistustyöllä ja kuntoutuksella voitu huomattavasti vähentää. Myös heinien kuivausmenetelmien kehittäminen on johtanut sairauden esiintymisen pudotukseen
- Uusia tuberkuloositapauksia Suomessa löydetään vuosittain n. 500. Kehitysmaissa ei tauti ole vähenemässä vaan pikemminkin päinvastoin. 1980-luvulla tuberkuloosi on alkanut uudelleen yleistyä monessa läntisessäkin teollisuusmaassa. Tuberkuloosin vastustustyötä ei tulisi Suomesakaan unohtaa
- Uniapnea ja muut unenaikaiset hengityshäiriöt ovat uutena sairausryhmänä tulleet hoidon ja tutkimuksen piiriin.
Vain pieni osa näitä sairauksia sairastavista on hoidon piirissä. Tässäkin on haastetta terveydenhuollolle tulevina vuosikymmeninä

Alueellisesti Pohjois-Suomi on muita huonommassa asemassa, koska Oulun yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa ei vieläkään ole keuhkosairauksien professuuria.

Päivärinteen Keuhkovammayhdistys on 50-vuotisen taivalluksensa aikana sairaalayhdistyksenä voinut läheltä seurata myös keuhkosairauksien lääketieteellisen hoidon kehityshistoriaa. Aluksi tuberkuloosin, myöhemmin astman ja muiden keuhkosairauksien. Nyt yhdistys on uuden tien alkupäässä. Tässä tilanteessa yhdistyksen hallinto toivoo omalta jäsenistöltään aktiivista roolia toimintojen kehittämisessä. Uusi tilanne luo uusia haasteita. Uudet haasteet luo uuden toivon. ELÄMÄ VOITTAÄ !